

НАУКОВА ТА ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ОЛЕГА КАНДІБИ-ОЛЬЖИЧА (1925-1944 РР.)

У драматичних сторінках нашої історії є величезні пости, яких ніколи не згоріє темна забуття. Рівноді «Великої історії» через премо біографістики, як окремої галузі історичної науки, дає можливість поглиблено, детально розглянути події минулого. Мають, у світовій історії не зважаючи на, величезній долі Олега Кандиби-Ольжича. Сьогодні його ім'я стало несправді легендарним: мистецтвозець, поет, політичний діяч – усі ці грані таланту паралельно гармонійно в одній людині.

Тринадцять час інтерес до життєвих і творчих шляхів, громадсько-політичної та наукової діяльності О. Кандиби-Ольжича об'єктувалося. До кінця 80-х рр. XX ст. відомості про науковця були не доступними для широкої громадськості України. Радянська пропаганда трактувала вченого буржуазного націоналіста. Єдиним твором, що вийшло в Україні за часів правління тоталітарного режиму, було оповідання для дітей «Рудак».

Забуття незалежності України, але незможність повернутися до більш багатогранного переосмислення і з'ясування ім'я і творчості О. Кандиби-Ольжича. Досліджуваної проблеми присвячено велику кількість праць, проте досі залишається чимало «білих плям», які потребують ґрунтовного висвітлення. На жаль, сучасне українське суспільство мало знає про особу і життя вченого, зважаючи на окремі факти.

Далішим наукової діяльності та творчості О. Кандиби-Ольжича був широким і охопив археологію, історію, етнографію, літературу та інші академічні дисципліни. Молодий вчений провадив великої дослідження, працював співробітником багатьох музеїв Європи, займався педагогічною діяльністю, здійснював редакційну працю у науковий та науково-популярних виданнях різноманітних наукових установ, також надавав своїм і співпрацю з учнями й науковцями в Чехії, Югославії, США та Україні. Він відомого українського поета Олександра Олеся (Олександра Івановича Кандиби) Олег Кандиба народився 8 лютого 1907 року в Житомирі [4]. Мати, житомирка – Віра Сидорівна, на той час була студенткою Виступільських курсів у Петербурзі. Олександр Іванович до нестями любив свою, тільки назвав його Лешком, прислухавшись йому вірші, проте бачив його не часто, заклопотаний пошуками роботи. Віра, залишаючи свою на рідній матері, виїхала до Петербурга, щоб продовжити навчання. Вель цей час маленької Олег виконував у фабриці і дідуся [1]. О. Олексю не знайшло літературної роботи, яка давала б змогу вільно мати утримувати сім'ю, тому 1909 року тільки вірши змушений був братися до роботи шкільним вчителем: тільки працювати за фактом на кількох школах, оскільки був зму-

оказавши Харківського ветеринарного інституту, і працював там до початку 1919 року [4]. Можна собі уявити, що творилося в душі тонкого вірника в цьому царстві крові, передомертвих крові товариш і гір віжок [7]. Зі спогадів батьків відомо, що з трьох років Олег почав читати, а навколи п'ять літ, написав гімну з коханням чаші на три дії [1]. До того ж сам проілюстрував її, замалою почав грати на гітарі та скрипці [7].

У Києві родина Кандиба з історичного центру перебралася на околицю – ближче до місця роботи батька – у Пузлу-Водицю [4]. Там і навчався, проте середню освіту йому довелося здобувати у Празі [8]. Тільки-но від жахів громадянської війни, О. Олександрович та його родина, 1919 року став культурним ілюстратором в Будапешті, тоді як дванадцятирічної сестри матір'ю Вірою Антоїніною терпляче очікують на вирішення їхньої долі. З цей час Олег навчається в ювілейній Українській трудовій школі [4]. Зазнавши в Пузлу-Водиці, на певні матері і сестра дитини всі пастарі пореволюційного життя. 1921-го в однему з листів до чоловіка Віри Антоїніної писав: «Наші Лютка (так вона називали Олега, – Авт.), Ніжана Катюша (та м'ягкотіла, який він був райце!), у великому чобітку (добре, що хоч кони с'у) складає план вліски, тиня з дарами мішок із борошном, підселив рейки на залізницю. (Можна, в не часно, ще окультував усього – заробітку рідні)».

Олег не поминав сарб дипломати родичі. Він надіслав грошми перекази, які не дожили, домігався через Міжнародний Червоний Хрест влиду дружини та сестри з Радянської України. Але тільки 1921 року, після публікації сатиричної, спрямованої проти діячів української еміграції, збірник «Персона», яка з'явилася 1923 року в дотир своєречному вигляді в Україні під назвою «Віграттська переказ», Олег заслужив прихильність більшовицької влади, і вони «з ласкою» Златовського та Равичського дозволили награти наї 1922 р. його родичі виїхати з України. У січні 1923 року Олег зустрів Віру Антоїніну та Олега в Берліні, а влітку разом вони перебралися в Чехословаччину Завдяки безвизовим дозвіланням батька у січні 1923 року Олег з матір'ю перебувають до Берліна [7]. В Берліні народстві зустрівся з батьком, який перед ним сказав свої обов'язки УНР у Будапешті [8]. Згодом їдуть у Чехо-Словаччину. Оселився родина за п'ятдесять кілометрів од Праги у Горній Червоноцях, потім їм даді – в Раковинах.

Олег Кандиба навчається на натуральних курсах Українського Громадянського Комітету в Празі до 1924 року, успішно складає іспити та програмою гімназії, а в загальному і літньому семестрах 1924–1925 років став слухачем філософського факультету Карлового університету, водночас навчався в Українському вільному університеті. Після складання екстерном доцільного іспиту з латини О. Кандиба відвідує лекції переважно з пераісторичної археології та історії мистецтва [4].

Успішно завершивши престоючий Карловій університет у Празі, де студіює археологію, О. Олександрович працює над докторською дисертацією [1], пильно значної народсової цінності дослідницької роботи з археології та суспільствознавства: «Пе-

решид поглядів на мальовану неолітичну кераміку», «Розкопки в Галичині 1928 року», «Галицька мальована кераміка» та «Погляди М. Грушевського на початок людської громади» [4]. У 23 роки він захистив докторську дисертацію в Карловому університеті на тему: «Неолітична мальована кераміка Галичини» [7]. Варто відзначити, що перший період академічно-наукової діяльності хронологічно охоплює час навчання у Карловому та Українському вільному університеті в Празі. Основну увагу Олег Ольжич у цьому статті приділяє археологічній науці. Всього наукова праця до 1930 року була багатотомною та досить продуктивною. Вона включала в себе археологічні дослідції, допоміжному працю у Чеському народному музеї, участь у археологічному семінарі Українського вільного університету, співпрацю з різними науковими установами та іншими. Важливо згадати про співпрацю науковця з музеєм НТШ у Львові протягом 1928-1929 рр. За даруванням музею НТШ Ольжич здійснив наукові поїздки територією Поділля, для того, щоб особисто ознайомитись з територіальні праїсторичними матеріалами, зокрема з трипільського керамікою.

Олег Канадига врівноважує статистикою від наукового Толерантуса ім. Т. Г. Шевченка для систематичних розкопок, посаду в музеї та врівноважує кілька років над мальованою керамікою, щоб «дати тему й тривалу схему розвитку цієї культури» [2: 273]. Ольжич уже тоді виступав феноменальні знання свого предмета. В одному з листів до батька він писав: «Роботу свою по музею я вже скінчив, маю справу у своїм році збірку кераміки з Галичини селища Галичина. Зустрівся я з тутешнім професором університету Коляковим. Здалося, що він знає багато менше ніж я, у мальованій кераміці я теоретично, і практично. Наприклад, по його власному музею вода його ві Відкрив його сні (на свою славу?) на багато рідкісних прикрасах, що про них він не відомив». Ще студентом він дорікся розкопками на Галицькому Подолі [7]. Саме у 1928-1929 рр. О. Ольжич побував удвом влітку цього краю – Бориславому та Запорозькому, де отримав відомості трипільського поселення, які вивчив Ю. Поліщаків у 30-х рр. XX ст. Провалювавши можливість дослідницької роботи з археологічних розкопок у цих околищах, провів пробні розкопки. Найдоводніші розкопки проводили в величезній піщаній печері «Вертба» у с. Вільно-Задарте(Бориславський повіт). На основі результатів дослідження прийшли до висновку, що трипільська культура є австралою, тобто місцевою [2: 274]. Крім детальних досліджень у «Вертбі», О. Канадига-Ольжич здійснив пробні розкопки у с. Ланівці Бориславського повіту [6: 104].

1928 року в Празі (а пізніше і в Україні) з'являється друком перше спеціаліза на моволого література під назвою «Рудан», під редакцією псевдонімом О. Лелека. Рядом свої кошти на «пробні» пара- автор підписував як О. Поліщаків, О. Світлана, псевні – К. Костянтин, М. Залотонний, Д. Кардан та ін. Студії на філософському факультеті Олег Канадига завершив 1929 року, водночас навчався на літературно-історичному відділі Українського педагогічного інституту імені М. Драгоманова. Того ж року у журналі «Літературно-науковий вісник», «Студентський вісник» та ін. публікуються перші вірші поета [4]. У 1928-

1928 рр. О. Кандиба-Ольжич працював консультантом в археологічному відділі народного музею у Празі. Після закінсту дисертації у Карловому університеті став асистентом кафедри археології Українського вільного університету [2; 275]. Період до початку Другої світової війни – «золота доба» народної діяльності вченого, яка охоплює різні країни Європи. Фактично цей період охоплює майже 9 років його діяльності. Саме на цей період припадає організація Українського наукового інституту в Америці [2; 278]. В той же час, досліджував археологічні колекції в музеях Львова, Кракова, Праги. На публікації «Південь під-Європою: Берлін, Потсдам, Росток, Вісмар, Лейпц, Гамбург, північний захід, муні, університети...» [3].

Перед ним відкривалися двері народ, він брав участь у багатьох археологічних розкопках, зокрема на Балканах. Приєднався в Гарвардському університеті (США) [8]. 24 лютого 1931 року О. Кандиба-Ольжич отримав від Слов'янського інституту в Празі посаду наукової співпраці в сумі двох тисяч чеських крон на подорож до Німеччини й Австрії для збирання матеріалів із культури політичної караміли [2; 278]. Науковий зв'язок і співпраця дослідника з американськими науковими установами і виступи впродовж 1932–1938рр. – важливого етапу в діяльності вченого наукової кар'єри, завдяки чому до 1939 р. зв'язки українських вчених, які проживали в Європі, з американськими установами практично не було або ж було тільки випадковим. Участь дослідника у роботі американської археологічної експедиції у 1932 р. поглибило співпрацю археолога з Північ-музеєм і Форт-музеєм мистецтва при Гарвардському університеті [3; 218]. Молодого вченого запрошують читати лекції до Гарвардського університету в США, що дає можливість мати певний постійний заробіток і доповнювати родині, бо емігрантам знайти роботу було вкрай важко [3].

Американські установи і вчені особі доктора Фредка й Еріка викали О. Ольжича апаратними засобами, якому навіть присвячують наукову доповідь в сумі 1000 крон щомісячно [2; 282]. Співпраця з Гарвардським університетом перетворилася у 1935 р. через смерть поета в Гарвардському Університеті В. Фредка. Однак це не завадило подальшій науковій діяльності О. Ольжича. У 1936 р. Олег Олександрович почав співпрацювати з престижним американським народним журналом «Американський Журнал Археології». Це було значне досягнення молодого археолога, який вступив до уряду, що це був основний журнал Археологічного інституту в Америці [2; 283]. Водночас з'являються дві постійні збірники О. Ольжича «Річчя» (1935) і «Вісник» (1946), які засвідчили про його інтерес до своєї таланти [1].

І, напевно, він і став би вченим, якщо не тут, за багаторічне та прагматичне заробити все для її незалежності. А саме це було головним тогочасній дискусії серед поетів – представників так званої Працької школи, куди, крім Ольжича, входили Євген Маланюк, Леонід Моско, Олена Теліга, Юлія Лотова, Юрій Дарган та інші відомі літератори [7].

Займаючись народною справою, О. Кандиба-Ольжич активно діяв і в громадсько-політичній сфері. В емігрантському середовищі Олега

Ольжича закликає українська націоналістка Іван. У 1929 році він вступає до організації Українських Націоналістів в одразу після її провідання дивізію.

Організовує культуру референтуру ОУН, яка налагодила вступ легальних і нелегальних видань українських націоналістів, об'єднала довкола себе чимало відомих діячів культури та мистецтва [1].

Незавдаючий і парадий партійний поглядів Ольжича – Ідеаліст, адже парадий гучно «Декларує» Микола Міхновського проголошенням кредо справжнього націоналіста: «Один-єдиний, неспіваний від Карпатів аж до Кавказу самостійний вілми України – одні націоналістичні і воукраїнськості Іван». Ніякої жодної української дитини тамтє, що вона народилася на світ: на те, щоб здійснити цей Ідеал. Радикальна поглядів свих висловлює рішуче відмову з боку Олександрів Олександр, що сповідував ліберальні погляди. Проте Ольжич був непохитий: «Нараз, який віреть, що жодні сумніви крапка або інтернаціоналізм йому дозволяють, ніколи не зможе стати на власні ноги і буде завжди паразитом, а його політичні групи будуть завжди колективом для чужих агентур». О. Ольжич вірно висловлює свої погляди у статті «Український націоналізм», «У літературі», «Українська історична свідомість» та ін. Проти найбільш яскравих, художньо-образних виразів діяють його перекладання у поезіях «Грудень 1932» / попередня назва «Гордість 1932» / та «Ніччому чоловік» / 1931 / . Тут знайшла свій філософський і художній вираз Ідеологічна програма ОУН, як її потрапляє і сповідує пост. Обидві поезії надіслані подільською діяльністю – збройним опором славної польських властей, отримавши і «стандартізацію» / Л. Червоненко, «Я камені з Божої праці» / . Після виступу С. Кошовий О. Ольжич, готовий до чергової акції з ліквідації українських патріотів, виконує і романіст Івані гласні Проводу Українських Націоналістів: утворення Культурної Референтури ОУН, що виступає робочою і комісією державного планування: фінансову, шкільну, сільськогосподарську, промисловість і торгівлю, експлуатаційні підприємства багатьох галузей. Його ж і три відомі видання об'єднання літературі, промисливування журналістів, мистецтв. Філософський та ідеологічний засади політики Культурної Референтури О. Ольжич обгрунтовує у статті «Ві відемі геребної добі»: «Україна перестала бути дійсною провінцією, – твердить автор. – її духовність відрізняє своєбуття і самостарчання, післязначення цієї духовності – в майбутньому. Зовсім у висоті і з нею українці по стоїтьте вірно цілком національної традиції, вона знову навіює до цієї традиції. Вона дійсно різна з її найкращими виразами». Моральний максималізм поети, інтелектуалізм, датовані 1938 роком, ніби перетворюються через пісторичність з максималізму ідеологічного частотного сумління українців Василь Стус: «Відемі, що діютьте некористувати ворогом, – злочинці, зрадники. Парашененка, що не повертається, а здобувають оруддя, – продавці льохів. Ві разом – двоєві дезертери з фронту національної війни» [4].

В часом він став першим заступником і примою думкою голови Проводу Українських націоналістів Андрія Мельника. 1939 року взяв участь у проголошенні Карпатської України, очолював Августином Волошиним. Він був не тільки керів-

знаком Культурної Референтури ОУН, а її координатором заступання Карпатської Схід, під його контролем – подрук каналів придбання зброї, військово навчання, необхідність прийняття рішень, пов'язаних із проєкційними на кордоні і, врешті-решт, організації destinationsованого військового відступу з Хрота в гору у зв'язку з угорською агресією. Після повалення Карпатської України, 14– 15 березня 1938 р., він потрапив у таємниці тюрми, звідки йому вдалося вирватися. Після цієї вразливої втрати в основі укладеного Ольжичем збірки свідчень і матеріалів про боротьбу в трагічно Карпатській Україні під назвою «Карпатська Україна в боротьбі» [7].

Якщо на початок О. Ольжич віддав лівому «ранньому» фашизму в суто образному банально організованій, злитковій маси спортивно навчованні, міцній команді у маршових даних, то вже невдовзі поет усвідомив додержавницько-символістичну суть німецько-фашистського окупанта [4]. У 1940р. стався розвал ОУН, який відбувся в ОУН. Ольжич переживав це гостро і, зніма угорської полон. Тим часом, незадовго вірним Андрю Мельнику, він рішуче виступив проти рішення Проводу про звільнення Степана Бандери. До кінця життя він закликав свійму мову з обома відмінками організації та був найбільш авторитет і серед самих і серед других. Сам Ольжич, Олег Каландя, розповідав, що у Львові 1944 року багато членів армії ОУН Бандери навіть дізналися про його арешт, то спробували б відібрати Ольжича. На відміну від них співробітників німецької контррозвідки чітко знали, де й кого шукати [7]. Під час другої світової війни саме Культурна Референтура ОУН здійснювала функціонування Світан писемниківів в сербському містечку Косів 1941 року, видання газети «Українське слово» та журналу «Пташка» [4]. О. Ольжич разом з іншими Світан українських письменників, яку очолював Олена Теліга, козацького товариства «Сніг...» [7].

Після того листопада 1941 року довго завовав О. Ольжича в Житомир. Тут під його керівництвом створюється редакція газети «Українське слово», очолювана Іваном Рогачем. О. Діти мавказ у будинку на Лермонтовській вулиці, 13. Тут же містився й редакція «Українського слова». У середині вересня 1941 року О. Ольжич із побратимами переїждять до Києва (заче ще до початку жовтня газета продовжувала друкуватися в Житомирі). Після цього Олег Ольжич більше ніколи не бачив міста свого дитинства [1].

Ольжич був одним із головних діячів осей у боротьбі кертувати козацькі. Коли в 1941 році під Києвом у воєнні війнам задовго більшою міліцією червоноармії, й відстріля з мотк була українцями, Мельник уклав голковиснамову знову сервісату Бродячи відступити й додому. Після Пташка містича Бродяча й мавказ усіх полонених відповісти й злізти в табори. Але на ці сімдесят тисячів було підготовлено бази, які радянської війською замовляли на величез партисанської війни. За десять днів поперознали й мобілізували майже 30 тисяч чоловік. Так почався партизанський рух в Україні, що став зародком українських збройних сил, пізніше перейменованих на УПА [7]. Надзвичайно до фронту мільйонівців, очолив відділи ОУН на Правобережній Україні, зокрема в Києві, був од-

ним із фундаторів Української національної ради (3 листопада 1941р.), якого керував економіст М. Величківський [8]. Серед 130ти членів УНРади були євреями, гетьманці, безпартійні, представлено було всі верстви й професії, а також національні меншини. Але вже 27 листопада того самого 1941 року наказом з Берліна діяльність УНРади було зупинено, почалися арешти й страсти українських патріотів [4]. Німці не гралиши в Україну як її противелі і поневолені, а як нові окупанти. Вони арештували і розстрілювали національно свідомих діячів – співробітників Ольжича. Вихід виласу 1941-42 років вони в самому Києві розстріляли крім десятків такої першої також і тисячу націоналістів перебували із заводу, та місцевих, які намагалися вести національно свідомішою роботу в Україні. 9 лютого 1942 року арештували і розстріляли постеса Олена Телігу та її чоловіка, редактора Українського Словя – Івана Рогача, посадовця міста Кієва Володимира Багалія з сином, проф. Костянтина Гуцало та багато інших. Загинули найкращі побратими Ольжича [5].

Черга Ольжича похоронюючи про наближку, членки ОУН нахилили переказати на металеві стовпчики, однак багато хто відмовився. Наприклад, Олена Телігу та її відомий на наказ терміново докинути Київ підполковник: «В мене речі від навою! Тут нехай буде стовп, хто відомо да в чийсь смерті в силі й не відступаю» [3].

Черга була та Ольжичем. У березні традиційнопартизанської повстанської на звичайні залишили Київ. Не вийшло повстать і пестилися, і свідоміше Ольжичем, який даєно розуміє, що Третій Райх вачить, у його багатоварній атакласній цинат території для своїх воєнних, особливоно завляк: «Українські землі є життєвим простором українського народу» [4]. Згодом з Києва Ольжич переїхав до Львова і там керував відпійшою діяльнїстю ОУН підполковник А. Мельника. У Львові він верішав попросити руки даною українського професора Леоніда Блоцького Катерина. [5]. 2 серпня 1943 року О. Ольжич, який, здавалося, вже реїдониювала свою прареченість, свідоміши в православній церкві у осні Янівська Вважля з молодшою та вчоті на тринадцять років довою професора. Він закохався в Катерину (так називали її рідні) навесні 1940 року і, вже навчав традиції шість років, – та десять місяців до смерті узяв шлюб. Нави здавшишони своїй долі циню на фізично продовження... [4]. Однак він узяв із молодого дружини слова, що до завершення війни вони триватиме як в таємниці, щоб убезпечити її від козляних переслідувань. Обурюючи молодого зберігалися в окремому конверті. Коли в черні 1944-го Катерина заперула в конверт, то побачила, що обручка Ольжича похороня, хоча обидві були з одного міста [7].

Проте подарунок життя було недолгим. 25 червня 1944 року Ольжич заїхав з внутрішньої сім'яти приватного поміщика літературознавця Романа Малавчика на львівській Печавіській вулиці (будинки 32) і просягнув песталишати фальшиве посвідчення. Тортюра почалася просто на місці. З нестало ув'язненого переказати до Берліна, а шістьа до міста Ормієнбурга, поблизу якого чекали на Ольжича забір смерті Заксенхаузен. До речі, саме там обірвалося життя й сина Стаїна Якова Дартовича. Відбувся реїдониш у Заксенхаузені члени

вель провід ОРН [4]. Ольжин одразу потрапив у «Целленгау» — своєрідній казармі у таборі. Довелося катуватися за участю гестапівської трійки (Вольф, Вірлінг, Шульц) переважно більше як два тижні, доки смерть не здалася натурою. Єдине, що лишилося в колективній Захоронкузі, — це власноручна записка Ольжинка, де він відмовився від будь-якої співпраці з німцями [7].

У червні до камери смертників востаннє завізла тіло нещасливого після катувань поета. На 57-му році життя Олег Олександрович Кандиба-Ольжин був закатований на смерть. Працьоглятий Українці розійшовся дном з кривотавою у санітарному вагоні Третього Райху. Олександр Огист, повідомив про смерть сина, і серця його не витримало впрямі. Він помер у Празі 22 липня 1944 року. А 31 липня пройшов у світ плаханий поета, якого жінки — Катерина Білицька записала на своє призначення. Лише по війні, коли вона переїхала до Львова, поспішила, маючи на увазі Олег Олександровича, урядовими силами ім'я свого тата — Олег Кандиба [4].

Смерть Ольжинки на мить привертала її такух нещасливих вояків, як Мельник та Бандера. Мельник задував, що в таборі в них керувала своя система поводження про дові додержавців. Коли він побачив на умовному місці задержаранку ім'я Ольжинки й поруч трішки, не отримавши й усього запиток: «Хлопці! У відповідь на свої гнівні листи: Степан Бандера [7].

Олег Ольжин — вкрайній представник дієвої героїчної еміграційної школи, які зарекомендували не лише зберігати, а й примножити енергію українського народу, зрештою на Наддніпрянщині.

Такою чином повернення України ім'ям Олега Олександровича Кандиби-Ольжинки незалежно без згоди й згоди всієї багатопланової спадщини вченого і громадсько-державницького діяча. Незалежна Україна, про яку мріяв один з кращих представників українського народу, який багато зробив для її утвердження, ця не повною мірою реалізувала його бажання. Життям цим, суцільно териванським свідченням, наукою та педагогікою спадщини Олега Олександровича Кандиби-Ольжинка, ще часом свої сучасники українських дослідників. Отже, саме у статті висвітлено два напрямки діяльності вченого: народова та громадсько-політична. Однак на цьому краще ставити наразі. Тут відкривається широка поле діяльності, проблема потреби комплексного вивчення, розроблення нових висновків, вивчення, систематизації й грунтовного опрацювання чималого масиву матеріалу, осмислення його народної, педагогічної, культурно-освітньої, державотворчої, діяльності, з використанням психологічних і спеціальних методів та принципів дослідження.

***

1. Історія України Олег Ольжин. З бар'єрів Тарнава — у вічність. — <http://www.pisnyk.net/ouoljynsk.htm>.
2. Коваленко Л. В. Науково-літературна діяльність О. Кандиби-Ольжинки // Українська історична біографія: збірник: зблизити і пам'ятати / За ред. проф. М. М. Амосова. — Част. 1. — Тернопіль: Південь, 2008.
3. С. А. Сороковський. Ольжинка на волю // Український історик. — 1994. — № 1–4.
4. Олег Ольжин (1907 — 1944). XX сторіччя української поезії // Нічлево. — 2004. —

5. Світовий конгрес Українців. Звернення українців світом України. — <http://congress@ukr.net>
6. Стадницька Ю. Наддніп'рська Україна у контексті національного відродження України: Зб. Матеріалів Міжнародної наукової студентської конференції. Львів, 1997 р. / За ред. проф. М. М. Ковалюка. — Тернопіль: ТНПУ, 1998.
7. Указ президента України. № 141 / 2006. Про відзначення 100-річчя від дня народження Степа Степанюка. — <http://www.mfa.gov.ua/data/upload/publication/iss/iss/7759>
8. Ю. Ковалів. Історія української літератури XX ст. — Кн. 2. — К.: Педікс, 1998.